

VIROLAHDEN KUNNAN ESIOPETUSSUUNNITELMA

1.8.2024 ALKAEN

Hyväksytty Virolahden kunnanhallituksessa 26.8.2024

Sisältö

VIROLAHDEN KUNNAN ESIOPETUSSUUNNITELMA	1
1 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.....	3
1.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	3
1.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua	4
1.3 Arvoperusta	5
1.4 Oppimiskäsitys	7
1.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa	7
2 Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri.....	13
2.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	13
2.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa	16
2.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa	17
3 Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet	19
3.1 Monipuoliset työtavat	19
3.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena	20
3.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet	21
4 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	30
4.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	30
4.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana	31
4.3 Yleinen tuki	32
4.4 Tehostettu tuki	32
4.5 Erityinen tuki	33
4.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot	35
5 Opiskeluhoolto	37
5.1 Monialainen opiskeluhoollon yhteistyö	37
5.2 Yhteisöllinen opiskeluhoolto	38
5.3 Yksilökohtainen opiskeluhoolto	39
5.4 Opiskeluhooltosuunnitelma	39
LÄHTEET JA LINKIT	41

1 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus ja perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää jokaisen lapsen kasvua, kehitystä ja oppimisvalmiuksia. Esiopetuksen toiminta suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tavoitteena on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inklusiivisten periaatteiden ja arvojen mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ennalta ehkäisyssä sekä mahdollisessa kumuloitumisessa.

1.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet, jotka perustuvat Suomen perustuslakiin (11.6.1996/731), perusopetuslakiin (628/1998) ja -asetukseen (852/1998) ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, lakiin naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) (myöhemmin tasa-arvolaki), yhdenvertaisuuslaki (1325/2014), oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin (1287/2013) sekä esiopetuksen opetussuunnitelmanperusteisiin. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Kunta on velvollinen järjestämään esiopetusta. Esiopetusta annetaan lukuvuodessa vähintään 700 tuntia.

Virolahden kunnassa esiopetus noudattaa perusopetuksen työpäiviä, pois lukien lauantaityöpäivät. Tämä tarkoittaa 748 tuntia esiopetusta toimintavuoden aikana. Toiminta tapahtuu Virojoen ja Klamilan päiväkodeissa joko erillisissä kuusivuotiaiden esiopetusryhmissä tai tarpeen vaatiessa myös varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhdistetyissä ryhmissä, joissa on esiopetusikäisten lasten lisäksi myös muun ikäisiä lapsia. Jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet toteutuisivat, on esiopetusikäisten lasten toiminnan eriyttämiseen kiinnitettävä erityistä huomiota. Esiopetus ja siihen kuuluvat materiaalit ja välineet ovat lapsille maksuttomia, lisäksi jokaiseen esiopetuspäivään sisältyy ohjattu ruokailu, jossa lapsille tarjotaan maksuton ateria.

Opetusta annetaan Virolahden kunnassa suomen kielellä, mutta valtakunnallisen esiopetussuunnitelman perusteiden ja kielitietoisien esiopetuksen periaatteiden mukaisesti toiminnassa otetaan myönteisellä

tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa suunnittelemalla toiminta hyvin etukäteen ja ennakoimalla toimintaa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ketään ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille tai itselleen. Myös seksuaaliseen häirintään puututaan heti ja sen kaltaista toimintaa ennalta ehkäistään opettamalla lapsille turvataitoja. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain mukaisia kasvatuskeskusteluja ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Virolahden kunnassa huoltajien kanssa keskustellaan matalalla kynnyksellä kaikista lapsen oppimiseen, kasvuun ja turvalliseen kehitykseen liittyvistä asioista.

Toiminta perustuu esiopetuksen opetussuunnitelmaan, vuosittain päivitettävään ja hyväksyttävään esiopetuksen toimintasuunnitelmaan sekä opiskeluhuoltosuunnitelmaan, jotka ovat esiopetuksen opettajien tärkeimmät työvälineet. Suunnitelmia arvioidaan säännöllisesti ja niitä päivitetään aina tarvittaessa. Tämä opetussuunnitelma otetaan käyttöön 1.8.2024 alkaen ja se on hyväksytty Virolahden kunnanhallituksessa 26.8.2024.

1.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

Esiopetuksessa kaiken toiminnan keskiössä on lapsi. Esiopetus on perusta elinikäiselle oppimiselle ja osa oppimisen polkua: varhaiskasvatus – esiopetus – perusopetus. Virolahden kunnassa esiopetuksen toiminta-ajatuksena on elämän kunnioitus: itsensä, toisten sekä ympäristön ja eläinten kunnioittaminen. Kannustamme lasta saavuttamaan tietoja ja taitoja, jotka edistävät hänen kehitystään ja myönteistä suhtautumista omaan oppimiseensa ja tulevaisuuteen. Oppimisen ilon avulla vahvistamme itsetuntoa ja myönteistä minäkuvaa sekä harjoitteleamme erilaisten ihmisten kohtaamista.

Vertaisryhmän merkitys oppimisessa on tärkeä ja leikin kautta oppiminen on keskeistä. Kasvatus, opetus ja kehityksen tukeminen tapahtuvat kehityksellisesti ja yksilöllisesti sopivassa toiminta- ja oppimisympäristössä. Tiivis yhteistyö kodin, varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja koulun välillä on onnistuneen ja sujuvan oppimisen polun ja esiopetuksen edellytys. Lapsen siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen turvataan tiedonsiirtopalaverien,

yhteisöllisten ja tarvittaessa yksilöllisten opiskeluhoitopalaverien ja alakoulun kanssa tehtävän yhteistyön, esimerkiksi tutustumispäivä -käytäntöjen avulla.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa, jossa opetusta ja kasvatusta ohjaavat esiopetussuunnitelma sekä lasten yksilölliset esiopetuksen oppimissuunnitelmat. Lapsen henkilökohtaisesta suunnitelmasta käy ilmi lapsen vahvuudet sekä opetuksen yksilölliset tavoitteet ja tarpeet. Lapsen esiopetuksen suunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon myös mahdollinen lapsen aiempi varhaiskasvatussuunnitelma. Lähtökohtana opetuksessa on, että lasten mielipiteitä ja ajatuksia opetukseen ja kasvatukseen liittyvissä asioissa kuunnellaan ja ne huomioidaan sekä heidän identiteettinsä kehittymistä tuetaan lämpimässä vuorovaikutuksessa. Lapsen osallisuuden toteuttamiseksi rakennetaan jatkuvasti uusia toimintatapoja, joiden avulla lasten vaikuttaminen mahdollistetaan. Tällaisia toimintatapoja ovat esimerkiksi säännölliset lastenkokoukset, lasten kanssa käytävät päivittäiset keskustelut ja lasten toiveiden esille nostaminen ja niiden toteuttaminen.

Toimintavuoden aikana pidettävissä esiopetuksen tiimi- ja ryhmäpalaverissa sekä erillisissä henkilöstön suunnittelu- ja arviointipäivissä arvioidaan kokonaisvaltaisesti esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Arviointi tapahtuu pohtimalla esiopetussuunnitelman, ryhmäleops -asiakirjan ja esiopetuksen toimintasuunnitelman mukaisen toiminnan ja painopisteiden toteutumista sekä yhteisten arviointimateriaalien ja arviointikeskustelujen avulla. Virolahden kunnassa esiopetuksen henkilöstö arvioi myös lasten osallisuuden toteutumista, pedagogista toimintaa ja leikkiympäristöjä keskustelemalla lasten kanssa sekä hyödyntämällä erilaisia lasten osallisuutta mahdollistavia toimintatapoja, kuten lasten haastatteluja ja havainnoinneista saatua tietoa.

1.3 Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Virolahden kunnassa korostetaan inklusiivisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen keskeisimpiä arvoja, joita ovat *tasa-arvo, osallisuus, yhteisöllisyys, erilaisuuden arvostaminen, hyväksytyksi tuleminen, turvallisuus, väkivallattomuus, sosiaalisesti kestävä kehitys, rakkaus, myötätunto, luottamus, rohkeus, rehellisyys, toivo, kauneus ja ilo* (Booth, 2011).

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat uuden oppimisen pohja. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaisesti toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen, ajatteluun ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute, sensitiivinen kohtaaminen ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita ja taitoja. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää yhteisiä arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunnetaitojaan ja kauneudentajuaan.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien välinen yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatuskäsityksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun velvoite astui voimaan varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa 1.6.2023. Toiminnallista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelua määrittelee kaksi eri lakia: tasa-arvolaki ja yhdenvertaisuuslaki. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämiseen kuuluu tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien prosessi on osa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen pedagogista toiminnan suunnittelua. Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu on jatkuva prosessi. Työtä tehdään systemaattisesti selvittäen, kehittäen ja arvioiden vuoden tai maksimissaan kolmen vuoden syklissä. Toiminnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden suunnittelu on Virolahden kunnassa osa vuosittain päivitettävää toimintasuunnitelmaa.

Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoista kohtaamista. Tasa-arvoon sisältyy muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo, jossa kaikilla sukupuolilla on yhtäläiset oikeudet ja mahdollisuudet ja jokaisen mielipide on yhtä arvokas. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun liittyvää syrjintää ehkäistään. Lapsia eikä aikuisia aseteta keskenään eriarvoiseen asemaan.

Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate, jonka mukaan jokainen lapsi ja aikuinen on samanarvoinen iästä, kansalaisuudesta, kielestä, uskonnosta tai vakaumuksesta, mielipiteestä, vammasta, terveydentilasta, seksuaalisesta suuntautumisesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä riippumatta. Sekä tasa-arvo että yhdenvertaisuus ovat perusoikeuksia ja tarkoittavat samaa asiaa: syrjimättömyyttä ja tasavertaisia mahdollisuuksia ihmisen eri ominaisuuksista huolimatta. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa yhdenvertaisuus tarkoittaa sitä, että kiinnitämme huomiota siihen, että ihmisten eri ominaisuudet, kuten ihonväri, uskonto tai terveydentila, eivät aseta lapsia tai

aikuisia eriarvoiseen asemaan ja annettava opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Virolahden kunnan varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa korostuvat erityisesti lasten osallisuuteen ja luonnossa toimimiseen sekä lähiympäristön kunnioittamiseen liittyvät arvot. Lapset oppivat toimimaan aktiivisena yhteisön jäsenenä, jossa heillä on mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Lapset oppivat kunnioittamaan lähiympäristöä ja luontoa sekä liikkumaan luonnossa luonnon monimuotoisuudesta, kauneudesta ja puhtaudesta iloiten ja sitä vaalien.

1.4 Oppimiskäsitys

Lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä toisten kanssa, on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään taiteellisesti ja kehollisesti ilmaisten - näin ollen kaikki arjen tilanteet ovat lapsille oppimistilanteita. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Kaikki oppiminen rakentuu lapsen aiemman kokemusmaailman varaan ja jokainen lapsi on tärkeä, arvostettu toimija. Uusien opeteltavien tietojen, taitojen ja asioiden tulee olla lapsen arkeen ja kokemusmaailmaan liittyviä. Lapsen aikaisemmat oppimiskokemukset vaikuttavat vahvasti lapsen uuden oppimiseen. Oppimisen tulee olla monikanavainen, kokemuksellinen ja havainnollinen prosessi, jossa jokainen lapsi voi hyödyntää itselleen ominaista tapaa oppia ja hahmottaa uusia asioita ja maailmaa. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapsi opettelee toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle, ja yhteistä päämäärää tavoittelevalle toiminnalle. Esiopetuksessa vallitsee lämmin vuorovaikutus ja myönteinen, kannustava ja turvallinen ilmapiiri, jossa leikki ja toiminnallisuus luovat puitteet oppimiselle. Kaiken toiminnan tavoitteena on herättää lapsessa halu oppia lisää ja vahvistaa lapsen käsitystä siitä, että oppiminen on iloinen asia. Esiopetusryhmän henkilöstön säännölliset suunnittelu-, arviointi-, kehittämis- ja palaverikäytännöt tukevat esiopetustoiminnan tavoitteiden saavuttamista.

1.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa

ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista. Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota myös tulevaisuustaitojen, kuten yhteisöllisyyden, sinnikkyyden ja itse oivaltamisen vahvistamiseen.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestävän elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestävän elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan, millainen on oppimisilmapiiri sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan käytännössä.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, toiminnallisten leikkien, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikkien, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille kokemuksia sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Virolahden kunnassa ajattelun ja oppimisen osa-alueen keskeisin tavoite on kasvattaa lasten luontaista oppimisen iloa sekä tukea lapsen taitoa oivaltaa asioita itse, esimerkiksi esittämällä lapselle lisäkysymyksiä ja ohjaamalla häntä oikeaan suuntaan, valmiin vastauksen antamisen sijaan. Oppimisen pohjana hyödynnetään lapsiryhmän mielenkiinnonkohteita sekä lasten tekemiä aloitteita, joiden ympärille käsiteltävän asian voi rakentaa ja verhota.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin käytöstapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Esiopetuksessamme vahvistetaan kielellistä, kulttuurista ja katsomuksellista moninaisuutta osana päivittäistä toimintaa. Turvallinen ja lämminhenkinen sosiaalinen ilmapiiri vahvistaa lapsen itsetuntoa ja tukee sosiaalisten taitojen harjoittelua. Turvallisessa yhteisössä lapset ja henkilöstö pohtivat yhdessä ristiriitoja ja keinoja niiden ratkaisemiseen sekä harjoittelevat toisen ihmisen näkökulman huomioimista. Kiusaamista ei sallita missään muodossa. Mahdolliset kiusaamistilanteet käsitellään lasten kanssa yhdessä, kaikkia osapuolia tukien ja kuunnellen. Kiusaamisen ennalta ehkäisyä varhaiskasvatuksessamme ja esiopetuksessamme panostetaan tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamiseen.

Itsestä huolehtiminen ja arjentaidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Virolahden kunnassa panostetaan lasten terveyden ja liikunnan edistämiseen tarjoamalla henkilöstölle säännöllisesti mahdollisuutta kouluttautua varhaiskasvatusikäisten lasten liikunnan edistäjäksi. Lisäksi pyrimme huomioimaan esiopetuksessamme monipuolisesti varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset (2016) ja kehittämään toimintatapojamme sekä oppimis- ja toimintaympäristöjämme lasten sekä aikuisten fyysistä aktiivisuutta lisääviksi.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin sekä tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, näytelmiä, leikkiloruja, runoja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Virolahden kunnan esiopetuksessa vierailaan säännöllisesti kirjastossa tai kirjastoautolla. Toimintavuoden aikana kerrotaan paljon tarinoita, luetaan eri aikakausien satuja ja keskustellaan niistä.

yhdessä. Esiopetuksessa myös harjoitellaan luku- ja kirjoitustaidon alkeita sekä vastataan lasten kielellisiin tarpeisiin yksilöllisten taito- ja kiinnostustasojen mukaisesti. Esiopetuksessa tuetaan monipuolisesti monilukutaidon kehittymistä, esimerkiksi tutustumalla kirjaimiin, numeroihin, näppäimistökirjoitukseen ja symboleihin, kuviin ja eri tavoin kirjoitettuihin teksteihin (esimerkiksi emojiin). Lisäksi esiopetuksessa tutkitaan eri ympäristössä esiintyviä viestejä ja logoja. Niitä myös tuotetaan itse, tulkitaan, arvioidaan ja muokataan esimerkiksi leikeissä, taiteen tai mediakasvatuksen keinoin.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tietoja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Virolahden kunnan varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa lapsen aktiivinen toimijuus huomioiden. Tavoitteena on lisätä lapsen valmiuksia toimia tieto- ja viestintäteknistä osaamista vaativissa tilanteissa ja tarjota lapselle monipuolisia mahdollisuuksia kokeilla nykYTEknologisia välineitä, palveluita ja pelejä. Esiopetuksessamme hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa pedagogisena opetuksen välineenä päivittäin. Virolahden kunnan esiopetuksessa tarjotaan media- ja digikasvatusta, jonka tavoitteena on tukea ja ohjata lasten turvallista median ja digivälineiden käyttöä. Aikuisen tehtävä on suojella lasta median ja digitalisaation haitallisilta vaikutuksilta, mutta myös mahdollistaa lapselle myönteisiä ja monipuolisia kokemuksia median parissa.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Virolahden kunnan esiopetuksessa lasten osallisuutta pyritään vahvistamaan ja lisäämään käyttäen erilaisia lapsilähtöisiä menetelmiä, tällaisia ovat esimerkiksi lastenkokoukset, toive- ja idealaatikot sekä yhteiset äänestykset. Järjestämme säännöllisesti myös sisäisiä ja ulkoisia koulutuksia, joiden tavoitteena on antaa henkilöstölle lisää tietoa ja valmiuksia vahvistaa lasten ja perheiden osallisuutta lapsiryhmissä. Lapset ja vanhemmat osallistuvat toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin kussakin esiopetusyksikössä erikseen sovittavalla tavalla.

2 Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset sekä opetussuunnitelman perusteissa ja Virolahden kunnan esiopetussuunnitelmassa määritellyt arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetusta koskevat tavoitteet. Toimintakulttuuriin vaikuttavat myös johtamisrakenteet ja -käytännöt, henkilöstön ammattitaito ja hyvinvointi sekä käytettävissä olevat tilat, välineet ja materiaalit. Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa siten suoraan esiopetuksen laatuun. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että toimintaa suunniteltaessa, toteutettaessa ja siitä päätettäessä on aina huomioitava lapsen edun ensisijaisuus. Henkilöstön on myös ymmärrettävä, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle.

2.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei.

Toimintakulttuurin kehittäminen lähtee lapsen edun ensisijaisuudesta ja edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Virolahden kunnan esiopetuksessa ymmärretään, että henkilöstön pedagoginen toiminta vaikuttaa suoraan annettavan esiopetuksen laatuun. Jokainen esiopetuksen kasvatus- ja opetustiimiin kuuluva henkilö sitoutuu työssään esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen yhteisiin arvoihin tavoitteisiin.

Virolahden kunnassa pedagoginen johtaminen edistää suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti henkilöstön oppimista ja jatkuvaa pedagogiikan kehittämistä opetussuunnitelmien ja tiimikohtaisten tavoitteiden mukaisesti. Virolahden kunnassa järjestetään vuosittain henkilöstön pedagogisiin tarpeisiin vastaavaa koulutusta. Ryhmissä pidetään suunnittelupäivät syksyn alussa, jolloin valitaan edellisen toimintavuoden

arviointeihin ja asiakaskyselyn tuloksiin peilaten alkavan toimintavuoden pedagogiset tavoitteet ja painopisteet ryhmittäin. Lisäksi varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön osaamista kehitetään vuosittain kehittämissuunnitelman mukaisesti kehittämis- ja työilloissa sekä osana arjen toimintaa. Tavoitteiden toteutumista arvioidaan säännöllisesti eri tasoilla, esimerkiksi johtoryhmässä kuukausittain sekä tiimitasolla tiimipalavereissa, ryhmäpalavereissa päiväkodin johtajan johdolla sekä toimintasuunnitelman väliarvioinnissa vuoden vaihteessa sekä esiopetuksen arviointipäivässä toimintavuoden päättyessä alkukesällä. Yksikön esihenkilö on vastuussa pedagogisen johtamisen rakenteiden mukaisen toiminnan toteutumisesta omassa yksikössään. Esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja on vastuussa oman tiiminsä pedagogisesta johtamisesta ja yhteisten tavoitteiden toteutumisesta. Koko esiopetuksen henkilöstöllä on vastuu esiopetuksen toteuttamisesta omassa esiopetusryhmässään.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiivisuutta ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Virolahden kunnan esiopetuksessa vahvistetaan lasten ja perheiden kielellistä, kulttuurista ja katsomuksellista moninaisuutta osana päivittäistä toimintaa. Erilaisten kulttuurien ja katsomusten moninaisuutta pyritään tuomaan näkyväksi, esimerkiksi tutustumalla lasten taustoihin, kotikieleen ja kulttuuriin perinteisiin. Kulttuuriperinnettä kunnioitetaan kalenterin juhlapyhien mukaisesti, lisäksi paikallista kulttuuria vaalitaan tutustumalla lasten kanssa esimerkiksi paikallisiin kulttuurikohteisiin. Muu esiopetuksen kulttuuritoiminta pohjautuu Virolahden kunnan kulttuurisuunnitelmaan.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, lapsen omaa sekä yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Virolahden kunnassa lapsen aktiivisen toimijuuden vahvistuminen ja osallisuus vertaisryhmänsä toimintaan on yksi keskeisimpiä tavoitteita. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan omia mielipiteitään, ajatuksiaan ja tunteitaan. Esiopetuksessa pyritään jatkuvasti kehittämään työtapoja, joilla tuetaan lasten osallistumista ja osallisuutta toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin vielä enemmän. Kukin esiopetusryhmä päättää itse, minkälaiset osallisuutta vahvistavat toimintatavat heidän lapsiryhmälleen kulloinkin parhaiten sopivat. Henkilöstön ja lasten välillä vallitsee toista arvostava yhteys, jossa lasten ajatusten kuuleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Inklusiivista toimintakulttuuria ja yhdenvertaisuutta tuetaan käyttämällä monikanavaisia, havainnollistavia ja puhetta tukevia opetusmenetelmiä, esimerkiksi kuvia, esineitä, valkotaulua, dokumenttikameraa, tukiviittomia ja pikapiirtämistä. Leikin suunnitteluun ja leikin rikastuttamiseksi käytetään tarvittaessa erillisiä leikkikuvatauluja.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Esiopetuksen toimintakulttuuri vaalii avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön kesken sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo sekä harjoiteltavien taitojen opettaminen ovat keskeisiä asioita turvallisuuden varmistamisessa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan, nimeämään ja säätelemään omia tunteitaan. Lisäksi lapsia ohjataan ja tuetaan toimimaan toiset ja toisen näkökulma huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan

työskentelyasentoja. Odotustilanteissa vältetään istuttamista ja turhaa passiivisuutta. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti, mutta varmasti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan **luvussa 5** kuvattuja turvallisuuteen liittyviä opiskeluhuollon periaatteita ja suunnitelmia.

2.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen. Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen, mutta mahdollistaa myös rauhoittumisen.

Virolahden kunnan esiopetuksessa hyödynnetään monipuolisesti oppimisympäristöjä niin sisällä kuin ulkonakin. Luonto on molemmissa esiopetusyksiköissä lähellä ja sinne on helppo mennä lasten kanssa kävellen. Oppimisympäristönä luonto tarjoaa monimuotoisen mahdollisuuden kokea asioita liikkuen ja leikkien.

2.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyö esiopetuksessa

Yhteistyön tavoitteena on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän kanssa.

Esiopetuksen henkilöstö tekee jatkuvaa ja saumatonta yhteistyötä moniammatillisesti päiväkodin sisällä esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Lisäksi esiopetus tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Kaiken yhteistyön perustana on henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa. Tämä on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyötä tehdään niin tietyn esiopetusyksikön sisällä kuin eri esiopetusyksikköjen välillä. Yhteistyö esiopetus- ja varhaiskasvatusyhteisön henkilöstön kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan pareittain, pienryhmissä sekä osana isompaa ryhmää.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Yhteistyö huoltajien kanssa alkaa rakentua heti ensimmäisestä kohtaamisesta lähtien. Tavoitteenamme on jatkuvasti kehittää yhteistyötapoja ja omalta osaltamme vahvistaa luottamusta huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön välillä panostamalla jokaiseen kohtaamiseen. Huoltajien kanssa keskustellaan lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista sekä oppimisen ja kehityksen etenemisestä. Keskusteluja käydään päivittäisissä kohtaamisissa, eri viestintävälineitä hyödyntäen sekä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laadinta- ja arviointipalaverissa, jotka pidetään vähintään syksyllä ja keväällä. Yhteisen kielen puuttuessa käytetään keskusteluissa tarpeen mukaan tulkkia yhteisymmärryksen ja yhdenvertaisuuden takaamiseksi.

Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lapsen kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa. Huoltajien tulee saada tietoa esiopetuksen kuljetuksista ja opiskeluhuollosta sekä lapselle esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Tämä tieto voidaan antaa mm. syksyisin järjestettävässä vanhempainillassa. Vähintään joka toinen kevät huoltajilta kerätään

asiakaspalautteita opetuksen ja toiminnan kehittämiseksi. Lapsille järjestetään erillinen esiopetukseen tutustumispäivä, jolloin myös vanhemmille annetaan mahdollisuus tulla tutustumaan esiopetuksen toimintaympäristöön ja henkilöstöön.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtymä- ja nivelvaiheissa yhteistyön tekeminen korostuu. Onnistuneet nivelvaiheet opinpolulla edistävät lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä vahvistavat heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen siirryttäessä yhteistyötä tehdään niin vanhempien kuin moniammatillisesti varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstön välillä, järjestämällä opetuksen kannalta tärkeiden tietojen välittämiseksi tiedonsiirtopalaveri. Myös esiopetuksesta perusopetukseen siirryttäessä pidetään tiedonsiirtopalaveri, johon osallistuu ensimmäisen luokan opettaja/opettajat, esiopetuksen opettaja, lapsen huoltaja/huoltajat, koulun erityisopettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Huoltajille järjestetään aina mahdollisuus osallistua tiedonsiirtopalaveriin. Esiopetuskeväänä lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tutustumistunteja perusopetuksessa. Myös tuleva luokanopettaja ja/tai koulun erityisopettaja voivat vieraila esiopetuksessa kevätkaudella. Esiopetuksen henkilöstö tekee myös monialaista yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi.

Yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä kehitetään ja muokataan jatkuvasti saadun palautteen ja/tai tarpeen mukaan. Yhteistyö eri toimijoiden kanssa voi vaihdella toimintavuosittain erilaisten toiminnan painotusten, lasten tarpeiden ja projektien mukaisesti.

3 Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet. Virolahden kunnan esiopetussuunnitelman ja valtakunnallisten esiopetussuunnitelmaperusteiden lisäksi esiopetuksen pedagogista toimintaa ohjaa esiopetuksen toimintasuunnitelma, joka laaditaan toimintavuodeksi kerrallaan. Sivistys- ja hyvinvointilautakunta hyväksyy suunnitelmat syksyn kokouksessaan.

3.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline, että opettelun kohde vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tietoa ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus

siihen, että he pystyvät oppimaan uutta. Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearviointiin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

3.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arvioinnin avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Lapsikohtaiseen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjataan yhteistyössä vanhempien kanssa kutakin lasta koskevat opetuksen tavoitteet. Tavoitteet voivat liittyä esimerkiksi oppimisvalmiuksien tukemiseen, oppimisen tai sosiaalisten taitojen vahvistamiseen. Lapsesta saatavan tiedon keruussa käytetään hyödyksi myös lapsen omia sekä aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemiä havaintoja ja ajatuksia. Jatkuvan havainnoinnin, dokumentoinnin ja lasten ja vanhempien palautteen avulla toimintaa kehitetään ja muokataan yhä paremmin kutakin lasta ja lapsiryhmää palvelevaksi kokonaisuudeksi.

Lapsia ohjataan myös itsearviointiin. Lapsille sanoitetaan ja tehdään näkyväksi heidän vahvuuksiaan ja tuetaan heitä asioissa, joita vielä opetellaan. Lapsille annetaan rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta, jotta kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. Opetuksen järjestämisen kannalta olennaiset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä siirretään lapsen tulevan ensimmäisen luokan opettajan tietoon tiedonsiirtopalaverissa.

Esiopetuksen henkilöstö tekee lisäksi jatkuvaa, tavoitteellista itsearviointia ylläpitääkseen esiopetuksen laatua sekä kehittääkseen sitä edelleen. Tämä itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Arviointia varten kerätään havaintoja ja tarkoituksenmukaista tietoa lapsista sekä palautetta lasten vanhemmilta. Lisäksi esiopetuksen henkilöstön ja esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan kesken käydään säännöllisiä pedagogisia keskusteluja toiminnan kehittämiseksi. Lisäksi kaikki Virolahden kunnan esiopetuksen opettajat kokoontuvat säännöllisesti toimintavuoden aikana jakamaan, suunnittelemaan ja arvioimaan toimintaa sekä laadittua toimintasuunnitelmaa yhdessä.

Lapsille annetaan lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus, johon merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

3.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Ilmaisun monet muodot

Erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla lapsi kehittää valmiuksiaan ympäröivän maailman jäsentämiseen. Tämän myötä lapsen oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat. Harjoittelu tukee myös keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä.

Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua *musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun* perustaitoja harjoittelemalla. Kaiken lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Tärkeää ei ole lopputulos, vaan itse elämys ja oppimisprosessi, jossa keskitytään monikanavaiseseen ja kokonaisvaltaiseen oppimiseen.

Esiopetuksen *musiikillisen toiminnan* tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lasten oma ilmaisu on keskeisellä sijalla. Lapsille mahdollistetaan moniaistisia musiikillisiä kokemuksia laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Lasten kanssa opetellaan lauluja, taputellaan rytmejä ja tutustutaan eri soittimiin. Musiikista havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä. Kaikki perustuu ilmaisun iloon kokeilun ja tutkimisen kautta.

Kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Tärkeintä on kokeilu; oppiminen tapahtuu yrityksen ja erehdyksen avulla. Lasten tuotoksia ei arvoteta, vaan ne nähdään tekijänsä arvokkaana luomistyönä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin ja kuvien herättämiin tunteisiin. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvallista ilmaisua voidaan myös toteuttaa esimerkiksi rakentamalla tai mediaesityksiä tekemällä.

Itsensä ilmaisua harjoitellaan myös *käsitöiden* tekemisen avulla. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja.

Suullista ja kehollista ilmaisua esiopetuksessa harjoitellaan mm. draaman tai sanataiteen avulla. Lasten ilmaisua ja mielikuvituksellista ajattelua pyritään rikastamaan monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Lähtökohtana ovat lasten omat havainnot tai kokemukset. Tavoitteenamme on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Toiminta voi olla yhtä lailla spontaania kuin suunniteltuakin, ja sitä voidaan dokumentoida esimerkiksi videoinnin ja valokuvauksen avulla.

Kielen rikas maailma

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä enemmän lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline. Kielen avulla lapsi jäsentää arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Tärkeää on vahvistaa lapsen kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Mallioppiminen ja aikuisen antama runsas myönteinen palaute on tärkeää oppimisen kannalta.

Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Oppimisympäristön tulee olla lasta motivoiva kielen ja sanavaraston karttumisen kannalta.

Virolahden kunnassa lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan. Esiopetuksessa lasten kieltä ja kulttuuria kunnioitetaan sekä sen jatkuvuutta tuetaan. Lapsi saa vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että hänen äidinkieltään kunnioitetaan ja pidetään tärkeänä.

Lapsen suomen/ruotsin/saamen/viittomakielen taidon kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana. Opetuksessa kiinnitetään huomiota vuorovaikutustaitojen kehittymiseen esimerkiksi kysymällä, arvioimalla, päättelämällä sekä kertomalla ja keskustelemalla. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Lapsia innostetaan keksimään tarinoita esimerkiksi saduttamisen tai digitarinoiden avulla. Lapsille luetaan paljon erilaisia satuja, joista keskustellaan yhdessä.

Puhetta opetellaan muuttamaan kirjoitetuksi kieleksi opettajan mallintamisen ja harjoitusten avulla. Sanoja tutkitaan äänteiden ja tavujen avulla. Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen.

Tavoitteenamme on, että lapset oppisivat omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan omien taitojensa mukaan erilaisia tekstejä. Leikin ja harjoitusten avulla kehitetään lapsen hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Opetetaan lasta oikeaan kynäotteeseen ja näppäimistön käyttöön tietokoneen sekä tabletin avulla.

Minä ja meidän yhteisömme

Lapsia autetaan ymmärtämään yhteiskunnan monimuotoisuutta ja opetellaan toimimaan siinä. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla ja keskustelemalla niistä suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Lasten kanssa tutustutaan mediaan tablettien ja sanomalehtien kautta. Tutustutaan lähiyhteisön historiaan ja nykypäivään, esimerkiksi tutustumalla salpalinjaan, Arktika -tapahtumaan ja lähialueiden palveluihin sekä toimintamahdollisuuksiin ja elinkeinoinhin kulttuurikasvatussuunnitelman mukaisesti.

Lasten kanssa pohditaan arjen eettisiä valintoja ja kehitetään omia tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä hyviä peruskäytöstapoja; näitä taitoja harjoitellaan monipuolisesti eri tilanteissa ja erilaisilla menetelmillä lasten arjessa esim. keskustelujen, roolileikkien, satujen ja median kertomusten avulla. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita.

Virolahden kunnan esiopetuksessa kiinnitetään huomiota kestäväan kehitykseen - lasten kanssa pohditaan esiopetuksen arjessa eettisiä valintoja: lyhyet matkat kannattaa mennä kävellen, pyrin ottamaan ruokaa sen verran kuin jaksan syödä, harjoittelen roskien lajittelua, miten voin vähentää esimerkiksi veden ja sähkön kulutusta.

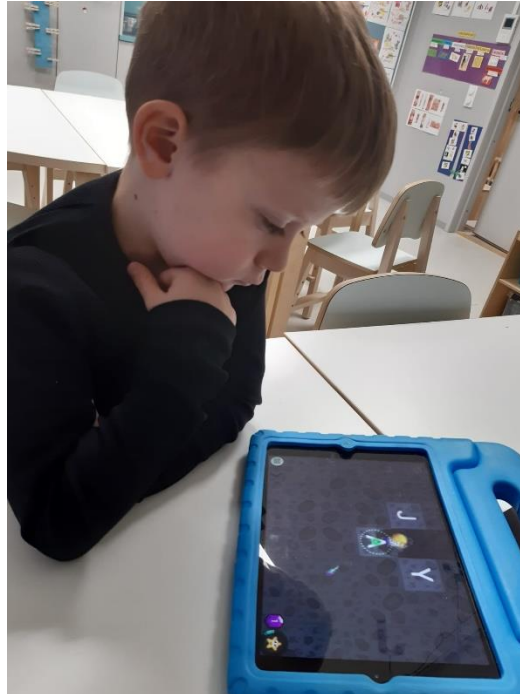
Esiopetuksessa tutustutaan lapsiryhmässä läsnä oleviin uskontoihin, kulttuureihin ja katsomuksiin juhlien ja arjen tapahtumien avulla. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lisäksi teemme yhteistyötä Haminan evankelisluterilaisen seurakunnan kanssa. Osallistumme seurakunnan järjestämiin katsomuskasvatustuokioihin ja esiopetukselle suunnattuihin tapahtumiin mahdollisuuksien mukaan perheiden vakaumuksia kunnioittaen.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö, lähiluonto sekä rakennettu ympäristö tarjoavat lapselle runsaasti mahdollisuuksia havainnoida ja oppia. Opeteltavat asiat, matemaattiset taidot sekä teknologia- ja

ympäristökasvatus, tulee liittää osaksi lasten kokemusmaailmaa. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota sekä arjessa että luonnossa esiin tulevaan matematiikkaan. Näin tarjotaan oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille. Luonnossa liikkumalla, tutkimalla ja havainnoimalla lasten luontosuhde kehittyy.

Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, päättelämään sekä etsimään niihin yhdessä vastauksia. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa.

Esiopetuksessa matemaattisia taitoja kehitetään toiminnallisesti leikkien oppimisympäristössä, hyödyntäen eri aisteja. Havaintoja harjoitellaan etsimään lasten arjesta, kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toimintaa suunnitellaan niin että lapsilla on mahdollisuuksia luokitella, ratkaista ongelmanratkaisutehtäviä, vertailla, asettaa asioita järjestykseen sekä etsiä ja löytää säännönmukaisuuksia. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön muotoja sekä nimeämään niitä.

Matemaattisten taitojen opettelussa kiinnitetään erityistä huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittymiseen. Lapsia innostetaan havainnoimaan luontoa lukusanan, lukumäärän sekä lukumerkin opettelussa. Lasten geometrista ajattelua vahvistetaan järjestämällä mahdollisuuksia rakenteluun, muovailuun sekä askarteluun.

Esiopetuksessa mitataan asioita kehonosilla sekä erilaisilla mittausvälineillä. Aikakäsitystä pohditaan yhdessä lasten kanssa tutkimalla kelloa ja harjoittelemalla aikaan liittyviä termejä kuten eilen, huomenna, joskus sekä pohtimalla vuorokaudenaikoja. Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen ympäristökasvatus tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä teknologisia ratkaisuja, niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisista materiaaleista. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan ja kehityn

Tavoitteenamme on luoda pohjaa liikkuvalla, aktiivisella elämäntavalla sekä sille, että lapset ymmärtäisivät liikkumisen yhteyden terveyteen ja hyvinvointiin. Kasvua ja kehitystä lähestytään liikunnan, ruuan, kulutuskäyttäytymisen, terveyden sekä turvallisuuden näkökulmasta. Tärkeänä tavoitteena esiopetuksessa on itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot; kehittyäkseen näissä asioissa lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoa ja yhteistä pohdintaa.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia päivittäiseen monipuoliseen liikuntaan, leikkiin, pelaamiseen ja näiden kautta liikunnan iloon. Monipuolinen liikkuminen on lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta tärkeää. Liikunnan avulla voi myös opettaa tietoja ja taitoja. Liikuntatilanteet ja liikkuminen ovat merkittäviä lapsen tunnealueen kehittymisen näkökulmasta. Liikkumista toteutetaan monipuolisissa ympäristöissä salissa, kentillä, pihilla, pienissä sisätiloissa, metsässä, vedessä, lumella ja jäällä.

Esiopetuksen arjessa harjoitellaan motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja, lisäksi harjoittelemmme päivittäin hienomotorisia taitoja. Huomioimme toiminnassamme varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset (opetus- ja kulttuuriministeriö, 2016) ja pyrimme omalta osaltamme lisäämään lasten päivittäistä monipuolista liikuntaa.

Ruokailutilanteissa harjoitellaan lasten kanssa hyviä ruokailutapoja sekä terveyttä edistävää ruokailua yhdessä ruokaillen. Esiopetuksen henkilöstö toimii ruokailussa malliesimerkkinä lapsille. Tutustumme suomalaiseen ruoka- ja tapakulttuuriin sekä terveelliseen lautasmalliin yksilöllisesti lasta ohjaten ja lapsituntemus huomioiden. Kiinnitämme huomiota sosiaalisten taitojen kehittymiseen, harjoittelemmme toisten huomioon ottamista sekä omien ja toisten tunteiden tunnistamista.

Tärkeää on, että lapset ovat tietoisia oikeudestaan turvalliseen elämään ja koskemattomuuteen. Virolahden kunnan esiopetuksessa lapsille viestitään, että aikuinen on aina apuna ja tukena ongelma- ja ristiriitatilanteissa. Näitä taitoja harjoitellaan pääasiassa yhteisen tekemisen, kuten pelien, leikkien ja liikkumisen kautta.

4 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

4.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Laadukkaana esiopetuksen lähtökohtana on hyvin toimiva, avoin, yhteisöllinen, lapsen perustarpeita tukeva esiopetus. Jokainen esiopetukseen osallistuva lapsi kuuluu perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Tämä kasvun ja oppimisen tuki tarkoittaa lapsen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen edistämistä ja tukemista. Lain mukaan lapsella on oikeus saada riittävä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä, tätä kutsutaan varhaisen tunnistamisen periaatteeksi. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä mahdollisia oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä. Tuen järjestämisessä keskeisiä tekijöitä ovat lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä lapsen yksilölliset oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi.

Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, samanaikaisopetus, pienryhmätoiminta, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävästi. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteistä, tavoitteellista ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena, kuin se on kunkin lapsen kohdalla tarpeellista. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja arvioi lapselle annettavien tukimuotojen tarpeellisuutta ja riittävyyttä yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa aina tarvittaessa ja vähintään puolen vuoden välein.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee aina yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman nopeasti esiopetuksen alkamisen jälkeen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumo. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään lapsen esiopetuksen opetussuunnitelmaa laadittaessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa. Lisäksi, jos kasvun ja oppimisen tukea saava lapsi osallistuu esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, tulee se merkitä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan (LEOPS). Esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa lapsen tuen järjestäminen toteutetaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman mukaisesti. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta lapsen saamasta tehostetusta tuesta sekä tukipalveluista yleisessä tuessa tehdään erillinen hallintopäätös.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja lapsen saamasta tuesta siirtyy varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen. Esiopetus toimii linkkinä muuhun varhaiskasvatukseen sekä tulevaan kouluun. Lapsen siirtyminen perusopetukseen tapahtuu yhteistyössä perus- ja esiopetuksesta vastaavan henkilöstön sekä huoltajien kanssa. Esiopetuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaavat yhdessä vuosittaisten tiedonsiirtopalavereiden toteutumisesta, käytäntöjen sujuvuudesta ja yhteistyön jatkuvasta kehittämisestä.

4.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Esiopetuksessa annettava opetus ja kasvatus järjestetään yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa siten, että annettava opetus, ohjaus ja tuki vastaavat jokaisen lapsen kehitys- ja oppimistarpeita. Huoltajilla on kuitenkin ensisijainen kasvatusvastuu lapsestaan. Yhteistyö huoltajien kanssa on monipuolista kasvatuksellista yhteistyötä, jonka merkitys kasvun ja oppimisen tuen asioissa on keskeinen. Tuen tarpeen ilmetessä yhteistyön määrä ja merkitys huoltajien kanssa korostuu.

Vuorovaikutus kodin kanssa lisää molemminpuolista tietoa ja tuntemusta lapsesta sekä auttaa lapsen esiopetuksen suunnittelua ja toteuttamista. Kotiin ollaan aina yhteydessä, jos huoli oppilaan oppimisesta tai hyvinvoinnista herää. Lapsen oppimista ja kasvua helpottavia tukitoimia lähdetään suunnittelemaan yhdessä huoltajien ja muiden tarvittavien ammattihenkilöiden, esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja kuntoutus- tai tukipalveluiden asiantuntijoiden kanssa. Lapsi osallistuu tukimuotojen suunnitteluun hänelle sopivalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Tukimuodot, toteutustavat sekä tavoitteet kirjataan lapsen esiopetuksen suunnitelmaan tai erityisen tuen osalta lapsen henkilökohtaiseen oppimisen järjestämisen suunnitelmaan. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia

yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Vanhempien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi estää tai kieltäytyä tuen antamisesta esiopetuksessa, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja suunnitteluun. Opiskeluhuollon antama tuki sen sijaan perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää aina huoltajan suostumusta (katso luku 5 opiskeluhoito).

4.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvulle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakoita esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajan ja erityisopettajan keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Lapsen yleinen tuki esiopetusryhmässä on ensimmäinen keino vastata lapsen mahdolliseen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että vaikeuksia ehkäistään ennakoita esimerkiksi yksittäisiä työtapoja ja oppimisympäristöä muokkaamalla, pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla ja opettajien keskinäistä yhteistyötä lisäämällä. Opettajalla on vastuu auttaa lasta tekemään parhaansa ja tukea lapsen oppimisen edistymistä. Ensisijaisesti vahvistetaan lapsen positiivisen minäkuvan kehittymistä ja terveen itsetunnon rakentumista pohjaten lapsen yksilöllisiin vahvuuksiin sekä huolehditaan tasavertaisesta jäsenyydestä lapsiryhmässä kehuun ja kannustuksen kautta.

Yhteistyö lapsen ja perheen kanssa on tiivistä. Yleisen tuen toteutuskeinoina voidaan käyttää esimerkiksi yksilöllisiä tehtävävalintoja, erilaisia opetusohjelmia, lapsen tarpeisiin soveltuvia muita materiaaleja ja välineitä sekä henkilöstön antamaa yksilöllisempää tukea tai osa-aikaista erityisopetusta. Lapsen tarvitsemat yleisen tuen tukitoimet kirjataan yhteistyössä huoltajien kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan, joka on lapsen esiopetusta ja tukitoimien järjestämistä, seuranta ja arviointia ohjaava pedagoginen asiakirja.

4.4 Tehostettu tuki

Tehostettu tuki on lapsen kasvun ja oppimisen yleistä tukea vahvempaa, yksilöllisempää ja pitkäjänteisempää tukemista, joka suunnitellaan aina kokonaisuutena yksittäistä lasta varten. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei ole lapselle riittävää. Tehostetussa tuessa korostuvat esimerkiksi lapsen yksilöllinen opetus ja ohjaus, henkilökohtaiset apuvälineet ja materiaalit, joustavat ryhmittelyt, osa-aikainen erityisopetus sekä tiivis yhteistyö huoltajien kanssa.

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu **pedagogiseen arvioon**, jonka laatii lapsen esiopetuksen opettaja yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa, käyttäen tarvittaessa apuna myös muita asiantuntijoita. Pedagoginen arvio laaditaan erilliselle lomakkeelle, ja se käsitellään yksilökohtaisen

opiskeluhuollon monialaisessa asiantuntijaryhmässä, jonka kutsuu koolle varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia tai asiantuntijalausuntoja, hyödynnetään niitä mahdollisuuksien mukaan pedagogisen arvion laatimisessa. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja ovat vastuussa lapsen tarvitseman tehostetun tuen järjestämisestä käytännössä, tavoitteiden kirjaamisesta sekä tukitoimien vaikuttavuuden seurannasta ja toimivuuden arvioinnista. Heidän vastuullaan on myös kirjata nämä asiat lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan yhteistyössä huoltajan kanssa. Yhteistyön tiivistäminen huoltajan kanssa on merkityksellistä tuen tarpeen selvittämisen, suunnittelemisen ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

4.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea saavat ne lapset, joilla on vaikeuksia edistyä riittävästi esiopetuksen tavoitteiden mukaisesti muiden tukitoimien avulla. Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden esiopetusta kasvun ja oppimisen vaikeuksien takia ei voida järjestää muutoin. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman, sairauden, toimintavajavuuden tai kasvuympäristöön liittyvien riskitekijöiden vuoksi. Erityinen tuki voidaan järjestää joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Lähtökohtaisesti erityinen tuki järjestetään Virolahden kunnassa aina lapsen omassa esiopetusryhmässä. Tarvittaessa voidaan käyttää tapauskohtaista moniammatillista harkintaa erityiskoulupaikan järjestämisestä, mikäli lapsen erityisen tuen tarve sitä edellyttää.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös on kirjallinen, hallintolain mukainen päätös, johon liitetään valitusosoite. Päätöksen erityisestä tuesta esiopetuksessa tekee varhaiskasvatusjohtaja. Ennen päätöksen tekemistä on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa, ja tehtävä oppilaan tilanteesta pedagoginen selvitys. **Pedagoginen selvitys** koostuu lapsen opettajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan laatimasta selvityksestä koskien lapsen oppimisen etenemistä, lisäksi selvitykseen liitetään monialaisen asiantuntijaryhmän yhteistyönä laatima selvitys lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta. Pedagogisen selvityksen laadinnassa hyödynnetään mahdollista pedagogista arviota sekä lapsen esiopetuksen opetussuunnitelmaa. Pedagogisen selvityksen prosessissa käytävä monialainen asiantuntijapalaveri on osa yksilökohtaista opiskeluhoitoa (luku 5 opiskeluhoito).

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä myös ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästyksen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityisen tuen päätöksen saaneelle lapselle laaditaan lapsen **henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma** (HOJKS), josta käy ilmi erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen, oppimisympäristön ja muun tuen järjestäminen. Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisen suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKS:n laatimisesta vastaavat lapsen esiopetuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä huoltajan kanssa. Yhteistyö huoltajan kanssa on tiivistä ja monimuotoista, yhteistyön tehostuminen on edellytys tarkoituksen mukaisten tukitoimien ja opetuksen tavoitteiden suunnittelulle, toteutukselle ja arvioinnille. HOJKS ja sen sisällön toimivuus tarkistetaan vähintään kerran vuodessa, mutta aina silloin kun se on lapsen tuen tarpeen, tavoitteiden tai opetuksen kannalta tarpeellista. Jos erityinen tuki päätetään lopettaa lapsen tuen tarpeen muuttuessa, lopettamisesta tehdään viranhaltijan päätös. Päätöksen tästä tekee varhaiskasvatusjohtaja.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea on esimerkiksi yksilökohtainen opiskeluhoolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Pidennetty oppivelvollisuus. Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin. Päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta tekee sivistys- ja hyvinvointijohtaja. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri ammattilaisten ja asiantuntijoiden välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyssä oppivelvollisuudessa olevan lapsen esiopetus järjestetään seuraavilla vaihtoehtoisilla tavoilla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta. Lapsi jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuteen kuuluvassa esiopetuksessa ja siirtyy perusopetukseen sinä vuonna, kun hän täyttää 7 vuotta.

- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta. Esiopetus kestää yhden vuoden ja lapsi aloittaa perusopetuksen, kun hän täyttää 7 vuotta.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta. Esiopetus kestää kaksi vuotta, ja tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin, eli sinä vuonna, kun hän täyttää kahdeksan vuotta. Perusopetuksen kanssa on mahdollista tehdä tiiviimpää yhteistyötä toisen esiopetusvuoden aikana. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

4.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen. Osa-aikaisesta erityisopetuksesta vastaa Virolahden kunnassa varhaiskasvatuksen erityisopettaja / kehittämissuunnittelija.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä. Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja tai apuvälineitä, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkiä tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevamman tulkkiä tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Tulkitsemis- ja avustamispalvelut järjestää Kymenlaakson hyvinvointialue.

Esiopetuksessa myös opettaja ja/tai erityisopettaja voivat tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla. Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai koko opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti. Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota. Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä.

Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja opiskeluhoillon henkilöstön yhteistyönä, hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKS:ssa, suunnitelman laatimisesta vastaa esiopetuksen opettaja yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

5 Opiskeluhoolto

Opiskeluhoolto on lapsen hyvän oppimisen, hyvän fyysisen ja psyykkisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä, ylläpitämistä ja niiden edellytysten turvaamista ja lisäämistä oppilasyhteisössä. Esiopetuksen opiskeluhoolto on lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista huolehtimista. Se edistää välittämistä ja huolenpitoa sekä antaa jokaiselle tasavertaisen mahdollisuuden kasvamiseen ja oppimiseen. Opiskeluhoolto on sekä yksilöllistä että yhteisöllistä tukea, jonka tärkeänä tehtävänä on lapsen kehityksen ja oppimisen varhaisen tuen tunnistaminen. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ensisijaista ja luonteeltaan ennalta ehkäisevää, se kuuluu kaikille. Yksilöllinen opiskeluhoolto puolestaan painottuu tuen antamiseen, mutta sen tarkoitus on myös ehkäistä mahdollisia kumuloituvia haasteita. Opiskeluhoolto toteutetaan tiiviissä yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset. Tavoitteena on etsiä yhdessä ratkaisuja havaittuihin huolenaiheisiin.

Esiopetuksessa opiskeluhoolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja muista opiskeluhooltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla. Opiskeluhoollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina Kymenlaakson hyvinvointialueen järjestämänä. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, lapsen kehitysympäristöihin kuin yhteistyöhönkin. Palveluja tarjotaan siten, että ne ovat perheiden näkökulmasta helposti saatavilla. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä laajuudessa ja määräajassa.

Lapsen huoltajalle annetaan tieto käytettävissä olevasta opiskeluhoollosta yleisesti esiopetuksen vanhempainillassa, lisäksi huoltajat ohjataan hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhoollon palveluja myös henkilökohtaisesti tilanteen mukaan. Lapsen ja huoltajan osallisuus opiskeluhoollon, suunnitelmallinen yhteistyö ja opiskeluhoollosta tiedottaminen lisäävät opiskeluhoollon tuntemusta ja edesauttavat palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä opiskeluhoollon osalta. Virolahden kunnassa esiopetuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekevät tiivistä yhteistyötä lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi, lisäksi kuraattori vierailee esiopetusyksiköissä aika ajoin.

5.1 Monialainen opiskeluhoollon yhteistyö

Opiskeluhoollon monialainen yhteistyö on keskeistä. Opiskeluhoollon pääpaino on ennaltaehkäisevässä ja lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia tukevassa toiminnassa. Vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla. Opiskeluhoollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoidon neuvolapalvelut. Virolahden kunnan kuraattori- ja terveydenhuoltopalvelut sekä koulupsykologipalvelut järjestää Kymenlaakson hyvinvointialue.

Esiopetuksen opiskeluhuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa, että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi tarpeen mukaan paikalla myös muita asiantuntijoita esimerkiksi terveydenhuollosta sekä psykologi- ja/tai kuraattoripalveluista. Opiskeluhuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Paikallisesti opiskeluhuoltoa ohjaavat Virolahden kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, Virolahden kunnan kuntakohtainen yhteisöllinen opiskeluhuoltosuunnitelma sekä tämä esiopetuksen opetussuunnitelma. Yksikkökohtaisia opiskeluhuoltosuunnitelmia ei tehdä.

5.2 Yhteisöllinen opiskeluhuolto

Opiskeluhuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen tehtävänä on edistää lasten ja oppilaiden

- oppimista
- terveyttä ja hyvinvointia
- sosiaalista vastuullista
- vuorovaikutusta
- osallisuutta
- ympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä.

Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia tukevana, koko yhteisöä koskevana yhteisöllisenä opiskeluhuoltona. Tavoitteena on seurata, arvioida ja kehittää esiopetusyhteisön ja ryhmän yhteistä hyvinvointia. Yhteisöllisessä opiskeluhuollossa huolehditaan

- sosiaalisesta vuorovaikutuksesta, vastuullisuudesta ja me-hengestä
- välittämisestä ja aidosta kohtaamisesta
- varhaisesta puutumisesta ja yhteistyöstä kotien sekä yhteistyötahojen kanssa.

Yhteisöllistä opiskeluhuoltoa koordinoi Virolahden kunnan yhteinen opiskeluhuollon ohjausryhmä, johon kuuluvat sivistys- ja hyvinvointijohtaja, varhaiskasvatusjohtaja, koulunjohtajat, päiväkodinjohtajat ja hyvinvointialueen edustajat. Lisäksi Virolahden kunnan esiopetusryhmillä on oma yhteisöllinen opiskeluhuoltoryhmä (OHR), joka suunnittelee toimenpiteet oppimisen, terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi esiopetusyksiköiden tarpeista käsin. OHR vastaa yhteisöllisen työn suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Opiskeluhuoltoryhmässä asioita käsitellään vain yleisellä ja yhteisöllisellä tasolla. Esiopetusryhmistä, opiskelu ympäristöstä ja esiopetusyhteisöstä voidaan keskustella esimerkiksi ilmapiirin, työrauhan, kiusaamisen, hyvinvoinnin, terveyden tai osallisuuden näkökulmista. Koska yhteisöllisessä opiskeluhuoltoryhmässä ei käsitellä yksittäistä lasta koskevia asioita, voivat työskentelyyn osallistua myös lapset, huoltajat tai ulkopuoliset yhteistyökumppanit

käsiteltävän aiheen edellyttämällä tavalla. Tarvittaessa ryhmä voi myös kuulla asiantuntijoita. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten ja huoltajien osallisuus sekä kuulluksi tuleminen ovat yhteisöllisessä opiskeluhollossa tärkeitä arvoja ja hyvinvointia vahvistavia toimintatapoja. Yhteisöllinen opiskeluhoito luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edes auttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön, johon kuuluu niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri ja myönteinen tunneilmasto edistävät työrauhaa. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana yhteistä opiskeluhoitosuunnitelmaa. Lisäksi esiopetuksen henkilökunta laatii ryhmäkohtaisen suunnitelman kiusaamisen, syrjinnän, häirinnän ja väkivallan ennalta ehkäisemiseksi osana esiopetuksen vuosittaista toimintasuunnitelmaa. Opettaja tai päiväkodin johtaja ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat.

5.3 Yksilökohtainen opiskeluhoito

Tarvittaessa yksittäisen lapsen asioiden hoitamiseksi ja hyvinvoinnin tueksi kokoontuu hyvinvointiin, oppimiseen ja pedagogisiin asioihin paneutuva monialainen asiantuntijaryhmä. Yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon sisältyvät koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Monialaisessa asiantuntijaryhmässä käsitellään esimerkiksi tehostetun ja erityisen tuen asiat. Virolahden kunnassa yksilökohtaisen opiskeluhoitoon asiantuntijaryhmään kuuluvat ainakin lapsen esiopetuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja mahdollisuuksien/tarpeen mukaan vähintään yksi ulkopuolinen asiantuntija. Lapsen yksilökohtaisen opiskeluhoitoon toimenpiteet kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan (LEOPS) tai henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan (HOJKS).

5.4 Opiskeluhoitosuunnitelma

Opiskeluhoitoon kokonaisuuteen kuuluu koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen opiskeluhoito esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen saakka. Virolahden kunnassa on

yhteinen opiskeluhoito suunnitelma, joka koskee alueen esiopetusta (2), alakouluja (2) ja Virolahden yläkoulua ja lukiota. Opiskeluhoillon kokonaisuutta toteutetaan sivistys- ja hyvinvointipalveluiden monialaisena yhteistyönä, jossa tärkeänä yhteistyökumppanina ovat myös lapsi ja lapsen huoltajat.

Virolahden kunnan kuraattori- ja psykologipalveluiden järjestämisestä vastaa Kymenlaakson hyvinvointialue.

LÄHTEET JA LINKIT

Perusopetuslaki: [Perusopetuslaki 628/1998 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet: [Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 \(opintopolku.fi\)](#)

www.oph.fi